

OSNOVNA ŠOLA LJUBEČNA

MITI IN VRAŽE NA LJUBEČNI IN V OKOLICI

AVTORICI:

Jerneja GORJUP, 8. a

Sabrina ZAVŠEK, 8. a

MENTORICA:

Mateja SAMASTUR, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2010

KAZALO VSEBINE

1 POVZETEK.....	3
2 UVOD.....	4
2.1 NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE.....	4
2.2 HIPOTEZE.....	5
2.3 METODE RAZISKOVALNEGA DELA.....	5
3 TEORETIČNI DEL.....	6
3.1 VRAŽE.....	6
3.2 MITI.....	7
4 TERENSKO DELO.....	8
4.1 VRAŽE O SREČI.....	8
4.2 VRAŽE O NESREČI.....	9
4.3 VRAŽE O LETINI IN VREMENU.....	11
4.4 VRAŽE O POROKI.....	12
4.5 VRAŽE O ROJSTVU IN KRSTU.....	14
4.6 VRAŽE O ŽIVALIH.....	15
4.7 BOŽIČNO-NOVOLETNE VRAŽE.....	16
4.8 ČAROVNIŠKE VRAŽE.....	17
4.9 DRUGO.....	18
4.10 MITI.....	19
5 VRAŽEVERJE MED UČENCI TRETJEGA TRILETJA OSNOVNE ŠOLE LJUBEČNA.....	20
6 ALI HIPOTEZE DRŽIJO?.....	25
7 ZAKLJUČEK.....	25
8 SEZNAM VIROV IN LITERATURE.....	26

SEZNAM ILUSTRACIJ, SLIK IN GRAFOV

Ilustracija 1: Če dimnikar nosi lestev, to prinaša srečo.....	9
Ilustracija 2: Razbito ogledalo pomeni 7 let nesreče.....	10
Ilustracija 3: Rege napovedujejo slabo vreme.....	11
Ilustracija 4: Metanje riža pomeni srečo, bogastvo in plodnost.....	13
Ilustracija 5: Pikapolonica na prstu ti izpolni želje.....	15
Slika 1: Terensko delo.....	19
Graf 1: Anketiranci glede na spol.....	20
Graf 2: Anketiranci glede na razred.....	20
Graf 3: Ali verjameš, da ti nekateri dnevi, predmeti ali dogodki prinesejo srečo ali nesrečo..	21
Graf 4: Znamenja sreče.....	21
Graf 5: Znamenja nesreče.....	22
Graf 6: Ali imaš svoj talisman?.....	22
Graf 7: Kakšne talismane imajo učenci.....	23
Graf 8: Ali poznajo kakšno vražo?.....	24

1 POVZETEK

Za najino raziskovalno nalogo sva se odločili, ker sva tudi sami malo vraževerni in sva želeli izvedeli, ali to drži tudi za najine sovrstnike, sorodnike in druge ljudi na Ljubečni. K vražam so se ljudje zatekali že v preteklosti, ko si niso znali razložiti kakšnega naravnega ali drugega pojava, kot na primer neviht, poplav ipd. Najprej sva predelali literaturo na raziskovano temo in oblikovali obrazec za terensko delo. Prebivalce Ljubečne sva povprašali o njihovem poznavanju vraž ter jih prosili, naj nama jih povedo. Na koncu sva izvedli še z anketo, s katero sva povprašali najine vrstnike o njihovem talismanu in pogledu na vraževerje. Iz analize anket sva izvedeli, da najini vrstniki večinoma ne poznajo vraž, a na vprašanje, ali verjamejo, da jim nekateri dogodki, dnevi ali predmeti lahko prinesejo srečo ali nesrečo, so večinoma odgovorili pritrdilno. Glede na gradivo, ki sva ga pridobili s terenskim delom, in glede na rezultate ankete, lahko trdimo, da je vraževerje v vsakdanjem življenju še vedno močno prisotno, starejši poznajo zelo veliko različnih vraž, v katere večinoma verjamejo, mlajša generacija pa vraž ne pozna več toliko, verjamejo pa v določena znamenja.

2 UVOD

Ste že kdaj iskali štiriperesno deteljico, da bi vam prinesla srečo? Ali pa se prijeli za gumb, ko ste zagledali dimnikarja? Morda nosite v žepu kakšen predmet, za katerega verjamete, da vam prinaša srečo. Morda pa verjamete v znamenja nesreče – razbito ogledalo pomeni sedem let nesreče, petek 13. je nesrečen dan ipd.

Verjetno imamo vsi v sebi željo po poznavanju svoje prihodnosti. Nekateri se za to obračajo na vedeževalce, drugi pa verjamejo v vraže. Ljudje se že v otroštvu srečamo z vraževerjem, saj naši starši, stari starši in ostali sorodniki prenašajo na nas svoje verovanje v znamenja sreče in nesreče ipd. V nekatere stvari začnemo verjeti tudi sami. Tudi midve nisva izjemi, saj je v najinih družinah vraževerje še vedno dokaj prisotno.

Seveda pozna samo nekaj vraž, ki jih pri svojem življenju uporabljajo najini domači. Ker se nama zdijo zelo zanimive, sva se odločili, da izdelava raziskovalno nalogo na temo Vraže na Ljubečni. Vedno naju je zanimalo, zakaj ljudje verjamejo v vraže, ampak tega verjetno nihče ne more čisto natančno razložiti. Verjetno je to pač del nas. Zanima naju tudi, od kod izhajajo vraže, ali so vraže, v katere verjamemo danes, ostale iz preteklosti, ali pa nastajajo vedno nove ipd. Najbolj pa naju zanimajo vraže same, saj lahko iz njih izvemo zelo veliko o življenju v preteklosti. Te, ki sva jih nanizali zgoraj, so zgolj tiste najbolj pogoste, ki jih pozna praktično vsakdo. Bolj naju zanimajo tiste, ki so se ohranile iz preteklosti in jih ljudje prenašajo resnično iz roda v rod. Zato sva se odločili, da obiščeva nekaj prebivalcev Ljubečne in njene okolice in jih povprašava, katere vraže poznajo. Radi bi izvedeli tudi, ali so najini vrstniki vraževerni ali ne.

O življenju v preteklosti lahko veliko izvemo tudi iz bajk. Med branjem bajk, ki izvirajo iz Pohorja, sva ugotovili, da te bajke vsebujejo veliko vraž. Odločili sva se, da v svojo raziskovalno nalogo vključiva tudi mite oziroma bajke, ki jih poznajo ljudje na našem območju in govorijo o Ljubečni ali njeni okolici. Morda pa najdeva kaj zanimivega ...

2.1 NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE

Pri določanju namena najine raziskovalne naloge sva imeli kaj nekaj težav, saj sva že kmalu ugotovili, da je najin raziskovalni problem zelo širok in da ga lahko raziščeva iz različnih vidikov. Tako bi lahko preprosto ugotavljali le, ali so ljudje v najini neposredni okolici vraževerni ali ne. Ali pa, kaj jim vraževerje pomeni v vsakdanjem življenju. Odločili sva se, da takšna in podobna vprašanja pustiva za kdaj drugič in da bo namen najine raziskovalne naloge:

- zbrati nekaj vraž, ki jih poznajo ljudje na Ljubečni in v okolici;
- zbrati bajke, ki govorijo o Ljubečni ali njeni okolici;
- izvedeli, ali so najini vrstniki vraževerni.

2.2 HIPOTEZE

Svoje raziskovalno delo sva začeli s postavitvijo raziskovalnih vprašanj, na podlagi katerih sva oblikovali hipoteze, ki sva jih s svojim raziskovalnim delom poskušali potrditi ali ovreči.

Najine hipoteze so bile:

- ljudje še vedno poznajo veliko vraž, še posebej tiste, ki bi naj napovedovale srečo ali nesrečo;
- Ljubečna in njena okolica je omenjena v bajkah ali mitih;
- najini vrstniki verjamejo predvsem v predmete, ki bi naj prinašali srečo, na splošno pa niso vraževerni.

2.3 METODE RAZISKOVALNEGA DELA

Kot večina raziskovalnega dela, se je tudi najino začelo v šolski knjižnici, saj pred začetkom dela o vražah in vraževerju nisva vedeli veliko. Gospa knjižničarka nama je svetovala knjigo, ki nama je zelo koristila in sva iz nje izvedeli vse o zgodovini vraž in vraževerja.

Ko sva prebrali knjigo *Vraževerje sveta*¹, sva najprej določili področja, s katerih naju vraže najbolj zanimajo. Nato sva oblikovali obrazec za terensko delo.

Terensko delo je potekalo tako, da sva najprej zapisali vraže, ki jih poznajo najini domači in sosodje. Nato sva prosili za pomoč nekaj učencev naše šole in obiskali še njihove starše ali stare starše. Na koncu sva obiskali še nekaj naključno izbranih prebivalcev Ljubečne in okolice.

Sledila je še obdelava podatkov. Zbrane vraže sva razdelili po področjih, ki sva jih določili, ko sva oblikovali obrazec za terensko delo.

Na koncu sva naredili še anketo, ki sva jo razdelili med učence 7., 8. in 9. razreda. Z njo sva želeli ugotoviti, ali so najini vrstniki vraževerni ali ne. Po analizi rezultatov ankete sva svoje ugotovitve še zapisali.

¹Ovsec, D. J., *Vraževerje sveta*.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 VRAŽE²

Praznoverje je vera v delovanje in percepcijo sil, ki jih naravoslovje ne zna razložiti, kolikor niso le-te zasnovane na verskem nauku. V tem se praznoverje jasno razlikuje od vere, čeprav je v obeh primerih mogoče domnevati, da gre za sile, ki jih naravoslovna znanost ne more razložiti (Ovsec, 39).

Praznoverje obstaja že od začetka človeštva in je del človekovega razmišljanja, načina življenja in njegove kulture. Beseda praznoverje pomeni, da ljudje ne verjamejo v bogove. Vraževerje je del praznoverja, vendar človek, ki je vraževeren ni nujno tudi praznoveren. Veliko ljudi zgolj verjame v nekatere vraže ali jih vsaj upošteva.

V preteklosti je bilo to, kar je danes praznoverje, vera. S časoma so se posamezne vraže prepletle z magijo, šegami in navadami in se podobno kot slovstvena folklorica prenašale iz roda v rod. Veliko krščanskih vraž izhaja iz antike in predantike. Iz vraž se lahko naučimo zelo veliko o življenju naših prednikov, saj so se ljudje zatekali k vražam pri napovedovanju vremena, letine, ko si niso znali razložiti kakšnega naravnega ali drugega pojava ipd. Tako so verjeli, da se nekatere želje človeku izpolnijo, če nosi narobe obrnjeno srjajo; nekaterih predmetov niso smeli kupiti, če so želeli, da bodo delovali pravilno, ampak so jih morali najti; nekatere predmete so morali kupiti brez barantanja ali jih celo ukrasti ipd. Veliko vraž je bilo povezanih z naravo. Luna, ki se manjša ali večja, je simbol bogastva, ki usiha ali narašča. Zelo pomembno vlogo je imelo tudi napovedovanje prihodnosti. Iz želje, da bi poznali svojo prihodnost, so ljudje začeli verjeti v srečne in nesrečne številke, dneve, mesece in celo cela obdobja. Posebno vlogo je imel predvsem vsak začetek – dneva, meseca ali leta.

Praznoverje lahko delimo v tri skupine:

- mišljenja, da bo neko dejanje narejeno v določenem času prineslo nesrečo, zato se mu je potrebno izogniti;
- želja, da bi z določenim obredom ali čarovnijo dosegla želeni cilj;
- prerokovanja, branje in razlaganje znakov in znamenj, ki napovedujejo dober ali slab dogodek, letino, poroko, smrt ipd.

S preučevanjem vraž se danes ukvarja predvsem etnologija. To je veda o . Praznoverje in s tem tudi vraževerje je pomemben del ljudskega verovanja in mišljenja. Vpliv vraževerja na vsakdanje življenje naših prednikov je bil zelo močan, ponekod je takšen še danes. Etnologi so vraževerje poimenovali ljudsko verovanje, ker želijo, da vraževerja ne bi več enačili s praznoverjem. Vraže so pomemben del šeg in navad.

² Ovsec, D. J., Vraževerje sveta, 9–43.

3.2 MITI

Bajke ali miti so tematsko najstarejše povedke in pojasnjujejo nastanek sveta, zemeljske in nebesne prikazni in naravne nesreče. V njih nastopajo bajna (mitološka bitja), ki so lahko dobra ali slaba. V slovenskih bajkah so takšna bitja vile, rojenice, sojenice, žarkžene, krivopetnice, divji mož, povodni mož, škropnik, škratek itd. v bajkah nastopajo tudi ljudje s posebno močjo: volkodlaki, kresniki, vedomci, more, desetniki ipd. (Stanonik, M., 261–262)

Bajke nam prikazujejo, kako so ljudje včasih verjeli, da je dobro ali slabo v njihovih življenjih povezano z bajnimi bitji. Tako so dobra bitja kmetom svetovala, kje in kdaj naj sejejo, da bo letina dobra, varovala so jih pred slabimi bajnimi bitji ipd. Slaba bajna bitja pa so jim uničevala letino, povzročala naravne nesreče, včasih so koga tudi poškodovala ali celo ubila.

Bajke so se med ljudmi prenašale iz roda v rod, do današnjih dni pa so se ohranile predvsem po zaslugi zapisovalcev, saj danes le še malo ljudi pozna kakšno bajko, ki jo je slišal v otroštvu od svojih prednikov. Z zapisovanjem bajk je začel že Janez Vajkad Valvazor v Slavi vojvodine Kranjske, nadaljeval pa Janez Trdina v Bajkah in povestih o Gorjancih. Na širšem celjskem območju se je s tem ukvarjal predvsem Janko Orožen v delu Gradovi in graščine v narodnem izročilu.

V bajkah pogosto najdemo zapisano kakšno vražo, saj so bile v preteklosti veliko bolj kot danes del človeškega življenja. Tako najdemo, na primer, v bajki Jožeta Tomažiča Botra vila³ zapisano, da so vaščani pričakovali, da bo mlad drvar kmalu umrl, saj je pri poročnem obredu sveča na ženinovi strani gorela s šibkim plamenom in skoraj ugasnila.

³Tomažič, J., Botra vila, 38.

4 TERENSKO DELO

Preden sva začeli s terenskim delom sva oblikovali obrazec, ki nama je bil v pomoč pri zapisovanju vraž in ga predstavljava v prilogi. Omejili sva se zgolj na nekatera področja, ki se jih vraže glede na najino poznavanje tega področja najpogosteje dotikajo. To so:

- vraže o sreči oziroma predmeti in znamenja, ki bi naj pomenili srečo;
- vraže o nesreči oziroma predmeti in znamenja, ki bi naj pomenili nesrečo;
- vraže o letini oziroma vremenski pojavi in ostala znamenja, ki napovedujejo dobro ali slabo letino;
- vraže o poroki;
- vraže o rojstvu in krstu;
- vraže o živalih;
- božično-novoletne vraže;
- čarovniške vraže;
- drugo.

Najprej sva obiskali svoje domače in sorodnike, da sva nekoliko prebili led. Za pomoč sva prosili tudi najine sošolce in sošolke, obiskali pa sva tudi nekaj naključno izbranih prebivalcev Ljubečne in okolice. Nameravali sva obiskati in zapisati vraže stotih prebivalcev Ljubečne in okolice, vendar nama to ni uspelo, saj kar nekaj ljudi ni bilo pripravljenih sodelovati ali pa so nama rekli, da ne poznajo nobene vraže.

Vraže, ki sva jih zbrali s terenskim delom, predstavljava v nadaljevanju. Ob vsaki vraž sva zapisali imena in priimke pripovedovalcev.

4.1 VRAŽE O SREČI

Če najdeš štiriperesno deteljico, ti bo ta prinesla srečo. (Nataša Johš, Sara Kokot, Karmen Kajtna, Jerneja Gorjup, Urh Ferlež, Silvija Orličnik, Erna Ravnak)

Če ima pikapolonica na svojem hrbtu parno število pik, to prinaša srečo. (Jerneja Gorjup)

Če dimnikar nosi lestev, to prinaša srečo. (Silvija Orličnik)

Če konjsko podkev obesiš tako, da je obrnjena navzgor, ta prinaša srečo. (Marija Gorjup)

Če ti izpade trepalnica in jo vržeš čez ramo se ti bo izpolnila želja. (Urh Ferlež)

Če vidiš pajka v hiši, ti bo ta prinesel srečo. (Benjamin Zidanšek, Helena Zavšek)

Če kukavica 3x zakuka, to prinaša srečo. (Urh Ferlež)

Ilustracija 1: Če dimnikar nosi lestev, to prinaša srečo.

Avtorica: Špela Kovše

4.2 VRAŽE O NESREČI

Človek ne sme stati na pragu hiše, saj to prinaša nesrečo. (Urh Ferlež)

Nevesta naj bi na poroki nosila nekaj starega, novega in modnega, če ne, bo nesrečna. (Helena Zavšek)

Če mama nevesti zašije obleko, bo nevesta nesrečna. (Aleksandra Ravnak)

Če ima pikapolonica neparno število pik na hrbtu, to prinaša nesrečo. (Marija Gorjup)

Če ti črna mačka prečka pot, to prinaša nesrečo in moraš trikrat pljuniti čez desno ramo. (Mojca Lovrek, Erna Ravnak, Silvija Orličnik, Urh Ferlež, Karmen Kajtna, Sara Kokot, Klemen Kladnik, Sabrina Zavšek, Nataša Jakš, Benjamin Zidanšek, Stefanija Vodovnik)

Nesrečo prinaša, če odpreš dežnik v stanovanju. (Mojca Lovrek)

Če razbiješ ogledalo, boš imel sedem let nesreče. (Erna Ravnak, Klemen Kladnik, Aleksandra Kračun, Jerneja Gorjup, Nataša Jakš)

Petek trinajsti je nesrečen dan. (Silvija Orličnik, Jerneja Gorjup, Sabrina Zavšek, Minka Kozamurnik)

Če srečaš grobarja in ti hodi nasproti, to prinaša bolezen. (Silvija Orličnik)

Če zjutraj vstaneš z levo nogo, boš imel slab dan. (Aleksandra Kračun)

Če je konjska podkev obrnjena navzdol, prinaša nesrečo. (Jerneja Gorjup)

Ilustracija 2: Razbito ogledalo pomeni 7 let nesreče.

Avtorica: Špela Kovše

4.3 VRAŽE O VREMENU IN LETINI

Kadar vidimo veliko pajkov, ki delajo nove mreže, stare pa popravljajo, pomeni, da bo lepo vreme. (Erna Ravnak, Silvija Orličnik)

Če na dan mrtvih dežuje, se huda zima približuje. (Benjamin Zidanšek)

Če listje hitro odleti, vsak naj se zime boji. (Benjamin Zidanšek)

Sveti Matija led razbija, če ga ni, ga pa naredi. (Benjamin Zidanšek, Mojca Lovrek, Aleksandra Kračun)

Če prosinca grmi, slabo vreme preti. (Mojca Lovrek)

Če na božič ni snega, potem bo velika noč bela. (Karmen Kajtna)

Tam kjer se konča mavrica, se nahaja zlato. (Silvija Orličnik)

Če zelene žabe – rege glasno regajo, bo slabo vreme. (Silvija Orličnik)

Ilustracija 3: Rege napovedujejo slabo vreme.

Avtorica: Špela Kovše

Če lastovice letajo nizko, bo vreme slabo in bo deževalo, če pa letajo visoko, bo sončno. (Sara Kokot)

Če je nebo obarvano oranžno, se bliža toča. (Sara Kokot)

Če ima luna okoli sebe oranžen sij, se bliža slabo vreme. (Sara Kokot)

Kakršno vreme na Merlota pade, takšno cel mesec ostane. (Jože Zavšek)

Če se megla zjutraj vzdiguje, slabo vreme napoveduje. (Urh Ferlež)

Če je svečnica zelena, bo velika noč zasnežena. (Klemen Kladnik)

Če v januarju ni snega, šele april ga da. (Klemen Kladnik)

Če na Vincenca sonce sije, v jeseni vino v sodo lije. (Aleksandra Kračun)

Če se aprilsko vreme smeje, se bo kisalo kasneje. (Maruša Medved)

Če na pepelnico sonce sije, še potem vse sneg pokrije. (Jože Zavšek)

Če na svečenico kane prej od strehe kot od sveče, se zima podaljša. (Stefanija Vodovnik)

Če na Vincenca sonce peče, sladko vince v sodek teče. (Urh Ferlež)

Če bo prosinca mokrilo, bo polje in grozdje slabo rodilo. (Urh Ferlež)

Sveti Martin iz mošta dela vin. (Aleksandra Kračun)

Obilna pustna pojedina bo prinesla dobro letino. (Sara Kokot, Silvija Orličnik, Erna Ravnak)

Če na pustni večer norimo, bodo repa, krompir in korenje debeli. (Silvija Orličnik)

Če kradeš semena pri sosedu, naj bi bila letina boljša. (Sara Kokot)

Če je pozimi veliko snega, sledi dobra letina. (Tilen Pangerl)

4.4 VRAŽE O POROKI

Metanje riža na poroki pomeni srečo, bogastvo in plodnost. (Silvija Orličnik)

Če dekle na poroki ujame nevestin šopek, se bo naslednja poročila. (Silvija Orličnik)

Če na poročni dan dežuje, bosta imela mladoporočenca veliko denarja. (Karmen Kajtna, Mojca Lovrek)

Iz domače hiše bi naj nevesta za srečo stopila čez prav z desno nogo. (Sara Kokot, Erna Ravnak)

Noč pred poroko se bodoča mladoporočenca ne smeta videti ali dotakniti. (Sara Kokot)

Če nevesta pred vhomom v cerkev zagleda mavrico, bo njun zakon trajal večno. (Sara Kokot)

Če se usedeš na vogal mize, se sedem let ne boš poročil. (Mojca Lovrek)

Če sediš na vogalu mize, se še dolgo ne boš poročil. (Aleksandra Kračun)

Če ženin pred poroko vidi svojo nevesto ali njeno obleko, bo njun zakon nesrečen. (Jerneja Gorjup)

Če mama nevesti sešije obleko, bo nevesta nesrečna v svojem zakonu. (Jerneja Gorjup)

Ilustracija 4: Metanje riža pomeni srečo, bogastvo in plodnost.

Avtorica: Špela Kovše

4.5 VRAŽE O ROJSTVU IN KRSTU

Če pomagaš pri rojstvu, boš v tem tednu dobil denar. (Sara Kokot)

D drugega otroka, ki je bil krščen nekaj dni po rojstvu, so psi vedno oblajali. (Sara Kokot)

Če nosečnica hodi po dežju, bo imel njen otrok pege. (Silvija Orličnik, Urh Ferlež)

Nosečnico peče zgaga zato, ker dojenčku rastejo lasje. (Silvija Orličnik, Andraž Špiler)

Če si nosečnica želi nekaj jesti, mora to pojesti, drugače bo imel otrok na telesu znamenje te hrane. (Karmen Kajtna, Minka Kozamurnik)

Če ima nosečnica povišano kislino, bo imel otrok veliko las. (Karmen Kajtna)

Ko je otrok v telesu matere in njo nekaj zasrbi in se popraska, tam ostane otroku znamenje. (Tilen Pangerl)

Če dobi nosečnica mozolje, nosi deklico, ki ji bo ukradla vso lepoto. (Erna Ravnak)

Če nosečnica preveč okoli govori, da je noseča, bo otrok nesrečen. (Urh Ferlež)

Če je utrip srca nizek, nosiš fantka; če je visok, deklico. (Helena Zavšek)

Če nosečnica vidi nekaj strašnega ali grdega, bo tudi otrok grd. (Sabrina Zavšek)

Ženska, ki nosi otroka visoko, bo imela deklico, tista, ki nosi nizko, bo imela dečka. (Simona Strnad)

Več ko je žensk pri porodu, bolj slabotno bo dete. (Klemen Kladnik)

Če razbiješ kozarec v obdobju nosečnosti, boš rodila fantka. (Aleksandra Kračun)

Če si štoklje delajo gnezdo, potem bo tam nekdo imel otroka. (Aleksandra Kračun)

Ko so nesli starši otroka h krstu, so mu odrezali pramen las in jih shranili. To naj bi otroku prineslo lepe lase. (Silvija Orličnik, Sara Kokot)

Če natočiš kozarec čisto do roba, pomeni, da se bliža krst. (Nataša Jakš, Minka Kozamurnik)

Dojenčku ne smejo postriči nohtov do krsta, ker to prinaša nesrečo. (Aleksandra Kračun)

Če otrok pri krstu močno joče, bo dober pevec. (Urh Ferlež)

4.6 VRAŽE O ŽIVALIH

Če slišiš psa lajati oz. tuliti, naj bi to pomenilo, da bo nekdo umrl. (Minka Kozamurnik, Sara Kokot)

Kadar na tvoj prst prileti pikapolonica, si moraš nekaj zaželeti in tisto se ti potem tudi izpolni. (Erna Ravnak, Silvija Orličnik)

Ilustracija 5: Pikapolonica na prstu ti izpolni želje.

Avtorica: Špela Kovše

Če je pri domačiji črn petelin, črna mačka, črn bik, se je smrt na daleč izogne. (Mojca Lovrek)

Če krt rije pod hišo ali blizu hiše, bo kmalu v hiši mrlič. (Sara Kokot)

Če sanjaš o kačah, boš dobil sovražnika. (Sara Kokot)

Ko spomladi prvič slišiš kukavico, moraš pri sebi imeti vsaj nekaj denarja. Drugače boš celo leto brez njega. (Karmen Kajtna)

Podgana v hiši pomeni izvor zla. (Silvija Orličnik)

Veliko pajkov v hiši pomeni veliko snubcev. (Silvija Orličnik)

Če si mačka kremplje brusi, pride zlobni človek v hišo. (Stafanija Vodovnik)

Na svečnico medved pokuka iz brloga. Če je nebo oblačno, bo ostal zunaj, če je pa sončno, pa se bo zakopal še globlje. (Jože Zavšek)

Če na sejmu kupiš žival, ta ne sme s sabo dobiti vrvi z vozli, ker to pomeni, da ne bo rastla. (Jerneja Gorjup)

Če ima prašič raven rep, pomeni, da je bolan, če ima pa skodranega, pa pomeni, da je zdrav. (Friderik Planinšek)

Lastovice spomladi pridejo na tiste kmetije, kjer so doma dobri ljudje. (Anica Planinšek)

Če kukavica zakuka in imaš ravno takrat pri sebi kaj denarja, boš pri sebi zmerom imel toliko denarja. (Urh Ferlež)

Če slišiš kukavico in imaš pri sebi denar, pomeni da ga boš imel celo leto dovolj. (Andraž Špiler)

Če damo kokoši valit neparno število jajc, se nič ne bo izvalilo. (Urha Ferlež)

Če ti na roko prileti pikapolonica, se ti izpolni ena želja. (Urh Ferlež)

Če lastnik čebele preklinja, bodo nabrale malo medu. (Sara Kokot)

4.7 BOŽIČNO-NOVOLETNE VRAŽE

Če pod božično drevo položiš 12 izdolbenih čebul in jih posoliš, ti napovejo vreme za tisti mesec: če se sol raztopi, bo ta mesec deževen, če pa se sol ne raztopi, pa bo ta mesec suh. (Urh Ferlež)

Kdor po polnočnici pogleda skozi ključavnico, lahko vidi najpomembnejše dogodke prihodnjega leta. (Sara Kokot)

Rdeče jabolko prerežemo na pol in več kot ostane celih pečk, več sreče bomo imeli v naslednjem letu. (Erna Ravnak, Jože Zavšek)

Za božično večerjo je treba jesti perutnino, za novoletno večerjo pa svinjino, saj pujs rine naprej v novo leto. (Nataša Jakš)

Če na novo leto oblečeš kaj rdečega, se ti bo v novem letu nekaj lepega zgodilo. (Benjamin Zidanšek, Stefanija Vodovnik)

Če je božič zelen, bo novo leto sneženo. (Tilen Pangerl)

Če bo božič zelen, bo na veliko noč snežilo. (Mojca Lovrek)

Na božični večer se ne sme na mizo postavljati loncev, drugače bo vse žito sprhnelo. (Sara Kokot, Silvija Orličnik)

Ko po novem letu slišiš grmenje, moraš narediti preval, da se s tem obvaruješ bolečin v križu. (Sara Kokot)

Ko se preseliš v novo stanovanje ali hišo, moraš božične in novoletne praznike praznovati v prejšnjem domu, saj to prinaša srečo v nov dom. (Karmen Kajtna)

Na božično noč mora biti vse pospravljeno, ker nam to prinaša srečo. (Silvija Orličnik)

Če imamo na novo leto denar v žepu in čim več plačanih računov, naj ne bi imeli finančnih težav v novem letu. (Silvija Orličnik)

Kar boš delal na novo leto, boš delal celo leto. (Helena Zavšek)

Če ti ob novem letu prva vošči ženska, to prinaša nesrečo. (Simona Strnad)

Ne smeš sušiti perilo na prehodu iz starega v novo leto, saj naj bi to prinašalo smrt in nesrečo v družini. (Boštjan Strnad)

Na novo leto se ne sme pometati iz hiše, saj tako pometaš ven tudi srečo. (Klemen Kladnik)

Če imaš na novo leto oblečeno rdeče spodnje perilo, pomeni, da boš imel celo leto dovolj denarja. (Urh Ferlež)

Če pride ženska na novo leto prva na obisk – potem ni sreče v hiši. (Aleksandra Kračun)

Dež in veter pred božičem, koplje jame rad mrličem. (Jože Zavšek)

Če na novo leto oblečeš nekaj novega, starega in izposojenega, ti bo novo leto prineslo veliko sreče. (Sabrina Zavšek)

Če na prvi dan novega leta najprej srečaš žensko, to prinaša nesrečo. (Urh Ferlež)

Na prehodu iz starega v novo leto naj ne bi sušili perila, saj naj bi to prinašalo smrt in nesrečo v hišo. (Jože Pečovnik)

4.8 ČAROVNIŠKE VRAŽE

Čarovnice naj bi povzročale bolezni, nesrečo, znale pa naj bi tudi zdraviti. (Silvija Orličnik)

Da odženeš zlo od hiše, moraš na noč čarovnic postaviti pred hišo izrezljano bučo in v njo postaviti svečo. (Karmen Kajtna)

Ljudje so verjeli, da lahko čarovniki in čaravnice letijo in s tem prikličejo demone in zlo po vsem svetu. (Sara Kokot)

Čarovniška rastlina najbolje raste, če je ukradena. (Sara Kokot)

Če prižgeš svečke na oknu, pridejo duhovi domov in se poslovijo od svojih domačih. (Tilen Pangerl)

Če na noč čarovnic šivaš, ti bodo v hišo prišle kače. (Erna Ravnak)

Če se na noč čarovnic pogledaš v ogledalo, se ti prikaže čaravnica. (Urh Ferlež)

Če boš na noč čarovnic ob polnoči oblekel črno čarovniško haljo narobe, se ti bo prikazala čaravnica. (Sabrina Zavšek)

Če na noč čarovnic nastopi polna luna, zunaj tavajo vampirji. (Sabrina Zavšek)

4.9 DRUGO

Bele tipke na klavirju prinašajo poroko, črne pa smrt. (Sabrina Zavšek)

Če si rojen mesecu aprilu, si muhast kot aprilsko vreme. (Andraž Špiler)

Če nekemu rečeš volkodlak, se tisti v trenutku spremeni v volkodlaka. (Erna Ravnak, Sara Kokot)

Če hodiš ritensko pomeni, da nekemu koplješ grob. (Silvija Orličnik)

Če na poti najdeš gumb, pomeni, da boš dobil novega prijatelja. (Silvija Orličnik)

Če te srbi leva dlan, boš dal denar, če te srbi desna dlan, pa boš denar dobil. (Sara Kokot)

Če vstaneš z levo nogo, boš imel slab dan. (Sara Kokot)

Če si kupiš nove čevlje in jih za en dan postaviš na pult, te naslednji dan ne bodo več tiščali. (Sara Kokot)

Če greš ob polnoči s svečo pred ogledalo, se ti prikaže hudič. (Sara Kokot)

Če se zvečer igraš z ognjem, se boš polulal med spanjem. (Sara Kokot)

Ko se ti sanja, da vidiš čebelji panj, bo v bližini ogenj. (Sara Kokot)

Če ne zapiraš pokrova straniščne školjke, denar odhaja stran. (Benjamin Zidanšek)

Če je prva oseba, ki jo zjutraj srečaš, moški, to pomeni dober dan. (Mojca Lovrek)

4.10 MITI

Ko sva se odločili, da bova zbirali tudi mite oziroma bajke, ki bi omenjale Ljubečno in njeno okolico, sva pričakovali, da jih bova našli kar nekaj, saj je Ljubečna zgodovinsko bogat kraj. Stari zapisi, ki omenjajo Ljubečno kot kraj, segajo v 15. stoletje (Snoj, 237). Razvoj območja je povezan z nahajališči kvalitetne gline in s tem povezanim opekarstvom (Gradišnik Mirt, 4).

Žal se najina pričakovanja niso izpolnila, saj sva našli samo naslednji mit:

Zaklad na gradišču

Legenda pravi, da je na vrhu Gradišča stal grad. V tem gradu naj bi živel plemič, ki ni plačeval davkov celjskim grofom. Od gradom je bila včasih tovorna cesta. Ta grajski gospod je včasih napadel kakšno kočijo, pokradel njo skupaj s stvarmi, ki so bile na njej in si jo seveda prilastil. Tako so Celjani sklenili, da bodo grad porušili. Govorilo se je, da so na Pristavške travnike postavili katapulte in z njimi porušili grad. Kot pri vsakem gradu je tudi pod tem bil globoko v zemljo zakopan zaklad. Ljudje so tej legendi verjeli in so iskali zaklade. Do danes jih še niso našli. Večino porušenega gradu (kamenje) so porabili za gradnjo hiš. Legenda pravi tudi, da je bil iz tega gradu napeljan most (iz volovskih kož) na hrib Sv. Tomaža, kjer je tudi včasih stal grad.

Pripovedovalka: Zofija Pogorevc

Bajka govori predelu Bovš, ki se še danes imenuje Gradišče. Danes je tam manjši zaselek, razvalin gradu pa ni opaziti.

Slika 1: Terensko delo

Avtorica: Jerneja Gorjup (posneto 16. 12. 2009)

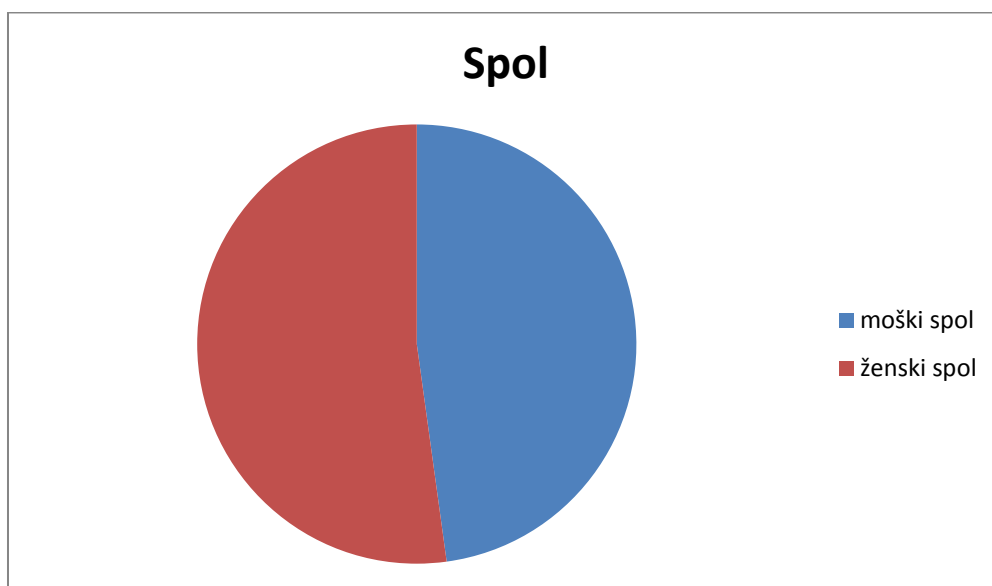
5 VRAŽEVERJE MED UČENCI TRETJEGA TRILETJA OSNOVNE ŠOLE LJUBEČNA

Ker naju je zanimalo, ali tudi najini vrstniki verjamejo v vraže, sva se odločili še za anketo, s katero sva učence 7., 8. in 9. razreda naše šole povprašali o njihovi vraževernosti.

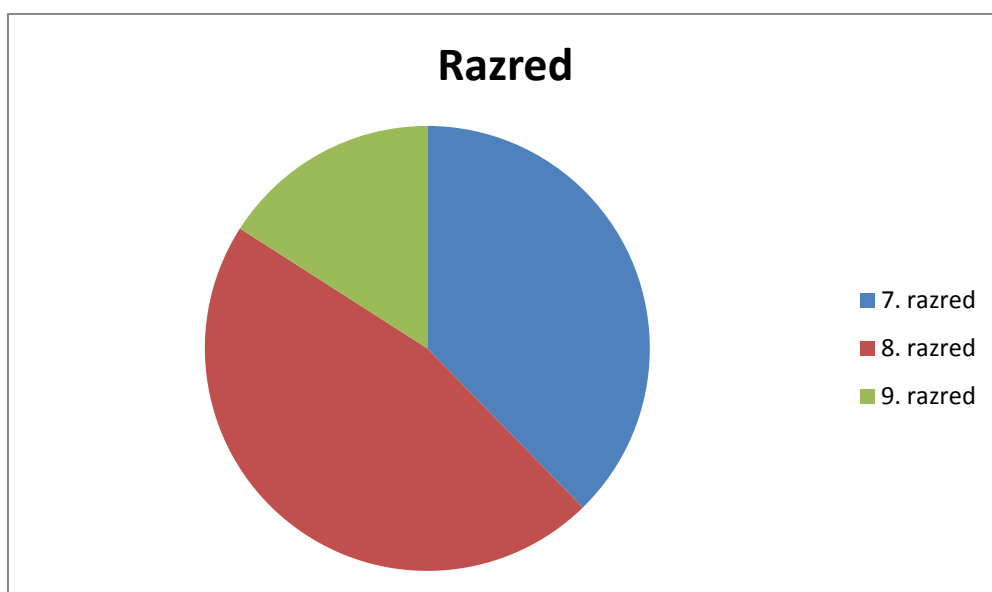
Rezultate ankete predstavljava v nadaljevanju.

Anketirali sva 69 učencev, od tega 36 deklet in 33 fantov. 26 učencev obiskuje 7. razred, 32 učencev 8. razred in 11 učencev 9. razred.

Graf 1: Anketiranci glede na spol

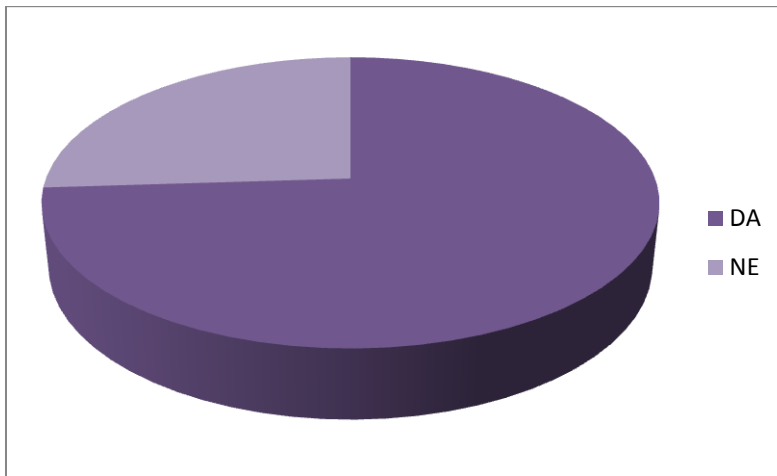

Graf 2: Anketiranci glede na razred

Na vprašanje, ali verjamejo, da jim lahko nekatere stvari prinesejo srečo ali nesrečo, je 51 učencev (74 %) odgovorilo z DA, 18 učencev (26 %) pa z NE.

Graf 3: Ali verjameš, da ti nekateri dnevi, predmeti ali dogodki prinesejo srečo ali nesrečo?

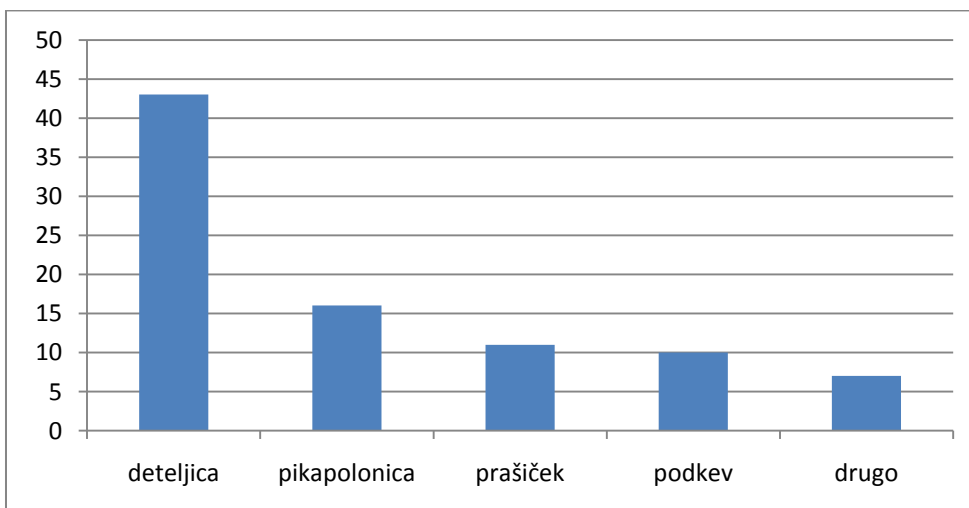

Zanimalo naju je, v katera znamenja, ki prinašajo srečo, verjamejo. Učenci so lahko izbirali med naslednjimi možnostmi:

- štiriperesna deteljica: 43 učencev
- pikapolonica: 16 učencev
- prašiček: 11 učencev
- konjska podkev: 10 učencev
- drugo: 7 učencev

Pri tem vprašanju so učenci obkrožili več odgovorov. Pod točko drugo so navedli: kopačke, trepalnice, obesek, srečne številke, osebni predmeti.

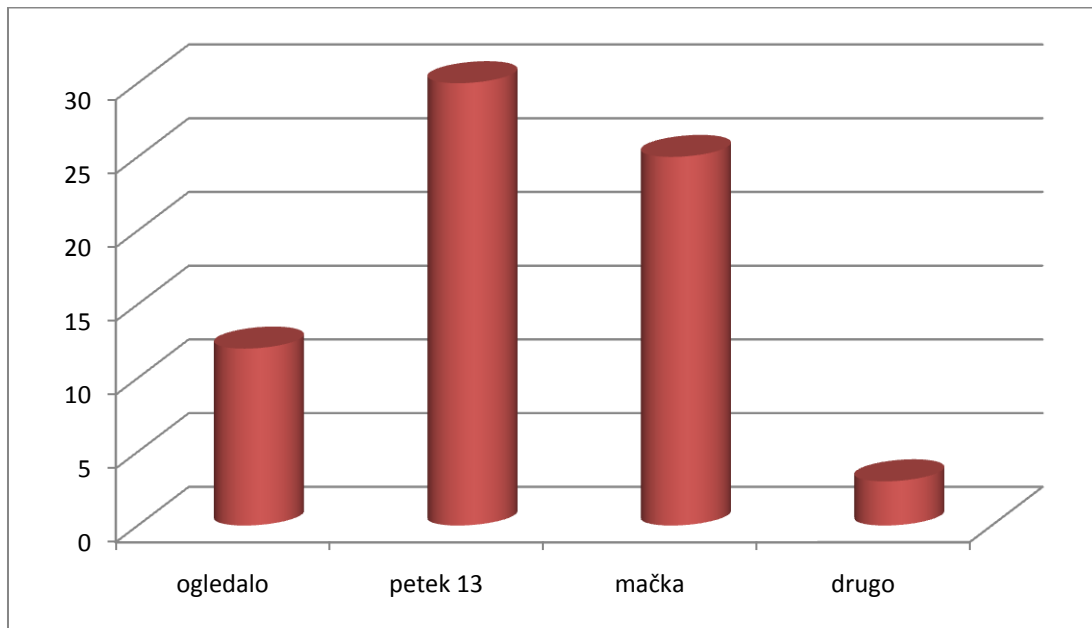
Graf 4: Znamenja sreče

Med znamenji nesreče sva anketirancem ponudili naslednje možnosti:

- razbito ogledalo: 12 učencev
- petek 13: 30 učencev
- črna mačka: 25 učencev
- drugo: 3 učenci

Graf 5: Znamenja nesreče

Presenetilo naju je, da ima svoj talisman samo 27 učencev (39 %), 42 učencev (61 %) pa ga nima.

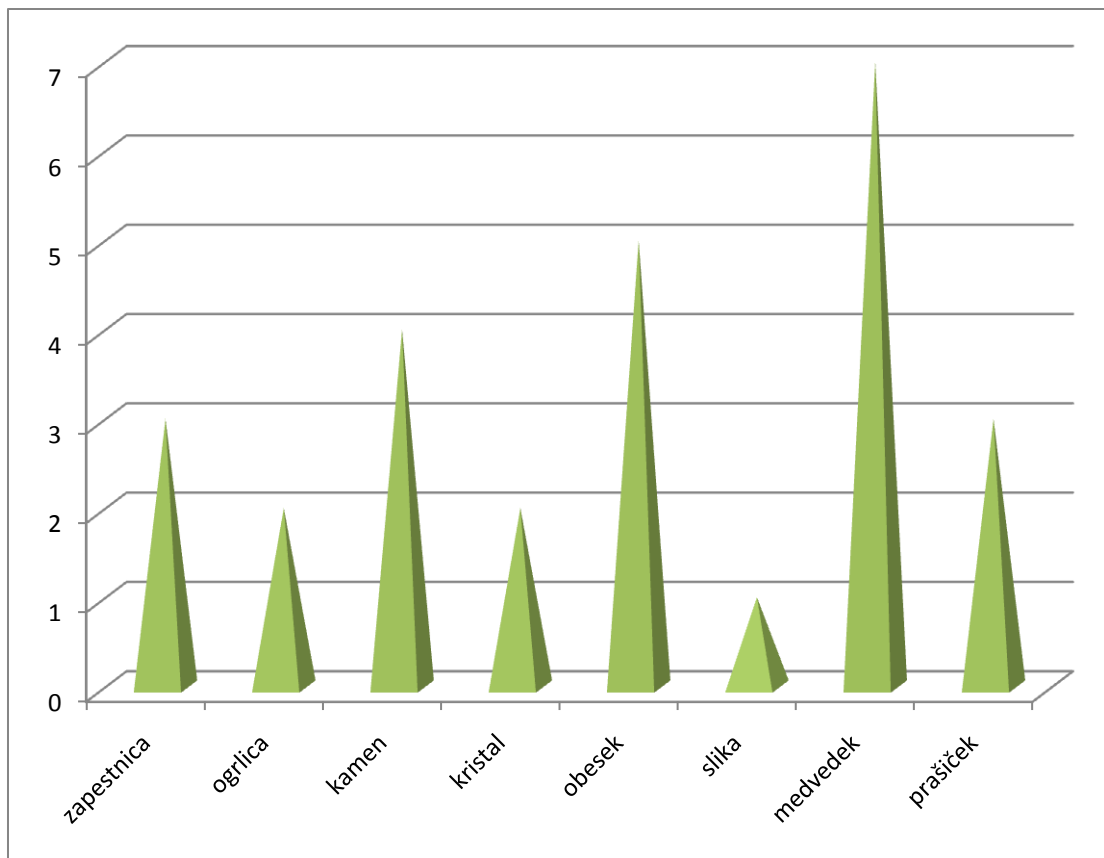
Graf 6: Ali imaš svoj talisman?

Tiste učence, ki imajo svoj talisman, sva prosili naj zapišejo, kaj je njihov talisman. Dobili sva naslednje odgovore:

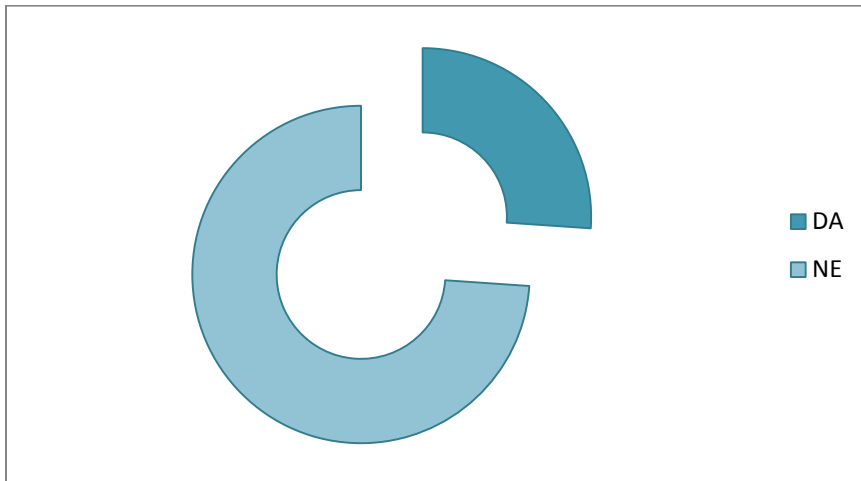
- zapestnica: 3 učenci
- ogrlica: 2 učenca
- kamen: 4 učenci
- kristal: 2 učenca
- obesek: 5 učencev
- slika: 1 učenec
- medvedek: 7 učencev
- prašiček: 3 učenci

Graf 7: Kakšne talismane imajo učenci

Na koncu sva učence vprašali še, ali poznajo kakšno vražo in se po njej tudi ravna v vsakdanjem življenju. 18 učencev (26 %) je zapisalo vraže, ki jih poznajo, preostalih 51 učencev (74 %) pa na to vprašanje ni odgovorilo.

Graf 8: Ali poznaš kakšno vražo?

Učenci poznajo naslednje vraže:

- če gre črna mačka čez cesto, moraš 3-krat pljuniti: 7 učencev;
- če ženin vidi nevesto pred poroko, jima to prinese nesrečo: 2 učenca;
- če grmi, ne smeš šivati: 1 učenec;
- razbito ogledalo pomeni 7 let nesreče: 4 učenci;
- če te srbi leva dlan, boš dobil denar: 2 učenca;
- novih čevljev ne smeš dati na mizo: 1 učenec;
- če je na poročni dan dež, bosta imela mladoporočenca veliko denarja: 1 učenec;
- če ne zapreš straniščne školjke, denar odhaja stran: 1 učenec.

Z najino anketo sva ugotovili, da anketirani učenci 7., 8. in 9. razreda naše šole verjamejo, da jim lahko nekateri dnevi, predmeti ali dogodki prinesejo srečo. Prav tako verjamejo v večji ali manjši meri v naštetih znamenja sreče ali nesreče. Presenetilo naju je, da jih ima tako malo svoj posebni predmet za srečo – talisman. Tu sva pričakovali višji odstotek, saj pogosto vidiva, kako se sošolci pred pisanjem testa ali pred ustnim spraševanjem dotaknejo kakšnega obeska, medvedka ipd. Da je tako malo učencev zapisalo kakšno vražo, naju ni posebno presenetilo, se pa sprašujeva, ali vsi natančno vedo, kaj je to vraža. Lahko, da jih poznajo več, pa niso prepričani, ali so vraže ali ne, in jih niso zapisali.

6 ALI NAJINE HIPOTEZE DRŽIJO?

Najina prva hipoteza je temeljila na poznavanju vraž v najini okolici, saj sva predvidevali, da ljudje še vedno poznajo vraže, še posebej tiste, ki naj bi napovedovale srečo ali nesrečo. To hipotezo lahko v celoti potrdiva, saj sva iz dobljenih vraž ugotovili, da ljudje v najini okolici še vedno verjamejo vanje in po njih živijo.

Pri najini drugi hipotezi sva predvidevali, da je Ljubečna in njena okolica omenjena v bajkah oz. mitih. Misliva, da lahko to hipotezo delno potrdiva, saj sva izvedeli en mit, ki omenja kraj v okolici Ljubečne, še vedno pa misliva, da je to premalo za potrditev hipoteze.

Pri najini tretji in hkrati zadnji hipotezi pa sva sklepali, da najini vrstniki verjamejo predvsem v predmete, ki naj bi prenašali srečo, na splošno pa niso vraževerni. Rezultati ankete so pokazali drugače, in sicer, da kar 74 % anketirancev verjame, da jim lahko nekateri dnevi, predmeti ali dogodki prinesejo srečo ali nesrečo. Iz tega lahko sklepava, da so vraževerni, midve pa sva predvidevali, da niso. Prav tako sva naredili napako, ko sva postavili hipotezo, da imajo svoje talismane, saj je anketa pokazala, da jih ima samo 39 %.

7 ZAKLJUČEK

Ljudje v vsakdanjem življenju še vedno verjamejo v vraže in njihov pomen prenašajo iz roda v rod. Nekateri se rajši obrnejo na vedeževalce in prerokovalce, nekateri na branje horoskopov, večina pa še vedno verjame v vsakdanje stare vraže, ki so jih kdaj slišali od svojih staršev, sorodnikov ipd. Namen najine raziskovalne naloge je bil ta, da bi ugotovili, kako vraževerni so ljudje na Ljubečni in zbrali čim več vraž, katere vključujejo v svoje življenje. Veseli sva, da ljudje še vedno verjamejo v vraže in jih pripovedujejo naprej. Veseli naju, ker sva zbrali veliko število različnih in zelo zanimivih vraž, ki naju bodo zagotovo spremljale naprej v življenju.

8 SEZNAM VIROV IN LITERATURE

Gradišnik Mirt, M. ... 2003: Narava nas uči tudi na Ljubečni. Celje: V. P. C.

Orožen, J. 1936: Gradovi in graščine v narodne izročilu. Celje.

Ovsec, D. J. 2001: Vraževerje sveta. Ljubljana: Založba Kmečki glas.

Snoj, M. 2009: Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen. Ljubljana: Modrijan: Založba ZRC.

Stanonik, M. 1999: Slovenska slovstvena folklor. Ljubljana: DZS.

Ustni viri:

Urh Ferlež (januar 2010)

Jerneja Gorjup (november 2009)

Marija Gorjup (november 2009)

Nataša Jakš (december 2009)

Karmen Kajtna (januar 2010)

Klemen Kladnik (januar 2010)

Sara Kokot (januar 2010)

Minka Kozamurnik (december 2009)

Aleksandra Kračun (december 2009)

Mojca Lovrek (december 2009)

Maruša Medved (december 2009)

Silvija Orličnik (december 2009)

Tilen Pangerl (januar 2010)

Jože Pečovnik (november 2009)

Anica Planinšek (november 2009)

Friderik Planinšek (november 2009)

Zofija Pogorevc (november 2009)

Erna Ravnak (december 2009)

Boštjan Strnad (januar 2010)

Simona Strnad (januar 2010)

Andraž Špiler (januar 2010)

Stefanija Vodovnik (december 2009)

Jože Zavšek (november 2009)

Helena Zavšek (november 2009)

Sabrina Zavšek (november 2009)

Benjamin Zidanšek (januar 2010)